

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

КРИВИЧНА ДЕЛА ВЕЗАНА ЗА ПРИВРЕДНИ ЖИВОТ ВИЗАНТИЈЕ ПРЕМА ЗАКОНИМА VII И VIII ВЕКА

Апстракт

У овом раду аутор посвећује пажњу систему кривичне одговорности која је везана за привредни живот Византије у VII и VIII веку. Даје се преглед кривичних дела, санкција и надокнада штете које су систематизоване и табеларно. За свако кривично дело се даје и кратак опис са коментаром. У раду се истиче да у овом периоду долази до напуштања принципа Јустинијановог кодекса и увођења новог драконског система кажњавања који постаје одлика тог тешког времена у историји постојања Царства.

Кључне речи: *Еколога, Земљораднички закон, Поморски закон и Војни закон.*

RELATED CRIMES ECONOMIC LIFE UNDER THE LAWS BYZANTIUM VII AND VIII CENTURY

Abstract

The author pays attention to the system of criminal liability that is tied to the economic life of Byzantium in the seventh and eighth centuries. We give an overview of criminal offenses, sanctions and indemnity are systematized and tabulated. For any offense to give a brief description of the comment. The paper argues that in this period comes to the abandonment of the principles of Justinian Code and the introduction of draconian new system of punishment that is becoming characteristic of this difficult time in the existence of the Empire.

Key words: *Ekloge ton nomon, Nomos Georgikos, Nomos (Rhodion) nautikos and Military Law*

Увод

Кривична дела које се односе на привредни живот Византије у овом раду смо дали према четири византијска закона, која су важила у седмом и осмом веку. На првом месту то је Еклога¹, затим Земљораднички закон², Војни закон³ и на крају

¹ *Ekloge ton nomon* (избор из закона) представља један од најзначајнијих правних споменика Византије који је настао у раздобљу од VII до VIII века. Овај закон донет је за време владавине царева Лава III и Константина V или 726. или 741. године. Прецизно датирање овог закона је спорно.

² *Nomos Georgikos* је настао највероватније у периоду између VII и VIII века. Прецизно датирање није могуће. Неки историчари закон датују касније, односно почетком VIII века.

³ Време датовања овог закона као и његово ауторство су спорни. Старији аутори закон датују у крај VI односно у почетак VII века. Захарије фон Лигентал је према томе сматрао да је закон донесен за време владавине цара Маврикија (582 – 602). Као аутор овог текста одређује се Руф који је био или секретар или војни командант цара Маврикија. Такође као аутора Војног закона према Крумбахеру се спомиње Руф. Оно што је сигурно то је да време датовања овог закона није могуће. Према његовом стилу и начину писања закон највише личи на законе који су доношени током VIII века.

Поморски закон⁴. Оно што се прво може приметити је да ови закони напуштају систем казни који је важио у догадашњој пракси примене римског права односно у систему који је утврђен Јустинијановом кодификацијом 150 година раније. Главна промена се односи на вараваризацију казних одредби. Долази до примене драстичнијих одреби у кажњавању починиоца кривичних дела. Вероватно да је на законодавца утицала источњачка пракса у кажњавању починилаца кривичних дела. Подсетимо да је цар Лав потицао из Исаврије (Сирије) и да су њему итекако био познат овакав начин кажњавања. Цареви који су наследили Лава I су наставили да примењују ову казнену политику.

О кривичним делима из Еклоге која су везана за привредни живот

Кривичним делима која су везана за привредни живот посвећује се највише пажње у глави (титулу) XVII Еклоге. Неколико тачака се бави проблематиком кривичних дела које се односе на привредни живот. Кривична дела била су разноврсна и садржавала су два дела: санкцију и надокнаду штете. Наплата надокнада штете примењивала се на основу *lex Aquilia* римског закона, кога су византијски правници често примењивали у пракси. У табели 1. дајемо преглед кривичних дела са систем санкција и начином надокнаде штете који се јављају у Еклоги.

Табела 1.

Ред. број	Титул XVII	Кривично дело	Санкције	Надокнада штете
1.	7.	угинуће животиње	-	једноструко
2.	8.	затварање туђе животиње	-	двоструко
3.	9.	сукоб две животиње	-	предаја животиње и плаћање настале штете
4.	9.	крађа стокe а) први пут б) други пут в) трећи пут	батињање затварање или прогонство одсецање руке	-
5.	10.	крађа у војном логору	батињање	-
6.	11.	крађа ствари у државном власништву а) имућан човек први пут б) имућан човек други пут в) сиромашан човек први пут г) сиромашан човек други пут	враћа ствар одсецање руке батињање, затвор или прогонство одсецање руке	-
7.	12.	Роб ухваћен у крађи	-	уступа се кога је покрао под условом да његов господар не жели да наплати штету.

⁴ *Nomos (Rhodion) nautikos* је законски текст који је настао највероватније у периоду између 600 и 800 године. Прецизно датирање овог закона не може се тачно одредити. Историјској науци није познато за чије владавине је овај Закон проглашен за званични документ и где је донесен. Није јасно такође ни да ли је Поморски закон званичан документ или приватна компилација.

8.	16.	продаја слободног човека	одсецање руке	
9.	17.	скривање роба	да врати роба и да плати новчану надокнаду у вредности роба	двоструко
10.	18.	фалсификовање новца	одсецање руке	-
11.	40.	шумске крађе и паљевина	-	двоструко
12.	41.	намерно подметање пожара	смртна казна	-

У тачки 7. главе XVII Еклоге примењује се принцип једноструке надокнаде штете за угинуле животиње. Принцип једноструке надокнаде примењује се такође у члану 37. Земљорадничког закона.⁵ Тачка 7 главе XVII разматра ситуацију везану за уговорно давање стоке на рад. У питању је давање стоке у најам или наполицу. У случају када стока угине, насталу штету су дужни да испитују судије. Починилац одговара једноструко и то само у случају ако је стоку користио за посао који није уговорен. За уговорен посао није се морала плаћати надокнада у случају ако је стока угинула за време вршења посла.⁶

Према Јустинијановом праву питање надокнаде штете коју изазивају четвороножне животиње, а проузрокована је њиховим затварањем, изгладњивањем или једноставним убијањем, регулисана је прописима *lex Aquilia*. Према *lex Aquilia*, штета се двоструко надокнађивала. Писци Еклоге задржавају ову одредбу у титулу (глави) XVII тачка 8. који је гласио: „Онај који затвара туђу животињу те учини да угине од глади или је убије на други начин, осуђује се двоструко“.⁷ Члан 54 Земљорадничког закона надовезује се на Еклогу и задржава сличну формулацију: „Ако неко затвара туђе прасе или пса па и убије, нека плати двоструку вредност.“⁸

Наредна тачка 9. говори о надокнади штете која настаје када се између себе побију два овна или бика. За штету насталу на овакав начин увек одговара власник оног овна или бика који је први напао. Надокнада штете се састојала у предаји животиње или у плаћању настале штете. Крађа стада се санкционисала батинама или бичевањем за први покушај, за други покушај починилац крађе је кажњаван затвором (према Маргетићу), а према Бургману, казна је била прогонство, за трећи покушај казна је била одсецање руке (13).⁹ Предаја животиње, плаћање настале штете, батине или бичевање и одсецање руке су казне које се појављују и у Земљорадничком закону.

Генерално посматрано, питање крађе се кажњавало на исти начин и било је прилично уједначено целом законском тексту Еклоге. Тако да имамо ситуацију да се онај који краде у војном логору батина, а ако краде животиње рука му се одсецала (10.). Сличну ситуацију имамо и према тачки 11. да ако неко краде на неком другом месту које је у својини државе за крађу коју је обавио први пут,

⁵ Лујо Маргетић, Земљораднички закон (*Nomos Georgikos*), Зборник Правног факултета свеучилишта у Ријеци, број 3, Ријека 1982, 74.

⁶ Љубица Кандић, Одабрани извори из опште историје државе и права, Савремена Администрација, Београд 1977, 156.

⁷ Лујо Маргетић, исто, 74.

⁸ Љубица Кандић, исто, 157.

⁹ Ludwig Burgmann, *Ecloga, Das gesetzbuch Leons III und Konstantinos V, Löwenklau* – E. V. Frankfurt am Main, 1983, 229 - 231 и Лујо Маргетић, исто, 74.

ако је имућан, враћа ствар и плаћа казну у двоструком износу, а ако је сиромашан батина се или бичује и иде у затвор односно у прогонство. За други пут свима се сече рука.¹⁰

Једно од основних правила римског права било је да робови немају никаква права. За римско право они су били оруђа која говоре. У класичном периоду развоја римске државе робови су добили и основно право на живот. Положај робова се постепено поправљао у посткласичном периоду. У овом периоду, услед недостатка радне снаге и престанка обраде латифундија од стране сеоских заједница, робови почињу да се све више употребљавају за појединачни рад на одвојеним земљишним парцелама. Робови се по правном положају изједначавају са колонима.¹¹ Робови овог доба су још увек кориштени у привреди градова и села, али нису представљали значајан елемент привређивања. Постојање робова као категорије неслободног становништва регулисано је у Еклоги. Роб крадљивац је према тачки 12. могао да буде уступљен ономе кога је он покрао, под условом да његов господар не жели да надокнади штету коју је он починио приликом крађе. Одсецањем руке кажњаван је онај који украде и прода слободног човека (16.). Имућним и слободним људима је било забрањено да скривају робове других људи. Били су дужни не само да врате скривеног роба, већ и да дају још једног роба или новчану противвредност роба, као надокнаду за проузроковану штету. Надокнада штете је, као што се види, била у двоструком износу (17.).

У законодавству IV века императори против фалсификатора новца примењују правила која су дата у Теодосијевој кодификацији. У Јустинијановој кодификацији у даљем развоју римског права ова правила се скраћују и прилагођавају актуелном времену. У титулусу 24 девете књиге Кодекса дате су три категорије фалсификатора.¹²

Принципи Јустинијановог права било су под утицајем Теодосијевог Кодекса чија су решења компилирана, а затим и уврштена у Јустинијанову кодификацију.¹³ Начин кажњавања фалсификатора и њихових помоћника састојао се у конфискацији целокупне њихове имовине и њиховом затварању.¹⁴ Еклога као правни документ VIII века према фалсификаторима заузима оштрији став. Фалсификатору новца се одсецала рука за ово почињено кривично дело (18.).¹⁵ Принцип одсецања руке примењивао се и у каснијим византијским законима, као што је на пример Епархова књига.¹⁶

Паљевине шуме и шумске крађе биле су честа појаве. Надокнада штете се наплаћивала у двоструком износу (40.). Паљевине шума, односно паљевински систем земљорадње представљао је један од начина који се примењивао да

¹⁰ Ludwig Burgmann, исто, 229 и Лујо Маргетић, исто, 74.

¹¹ Иво Пухан, Римско право, Научна књига, Београд, 1974, 140 – 143.

¹² Michael F. Hendy, Studies in the Byzantine monetary economy c. 300 – 1450, Cambridge university press, Cambridge, 1985, 327.

¹³ Зоран Симоновић, Економска политика Византије, Економика, Свен, Ниш 2007, 22.

¹⁴ Michael F. Hendy, исто 327.

¹⁵ Ludwig Burgmann, исто, 231 и Лујо Маргетић, Еклога из 726. године и њезина важност за нашу правну повијест, Зборник правног факултета свеучилишта у Ријеци, Ријека, 1980, 75.

¹⁶ Епархова књига у глави III став 1 говори о фалсификовању новца. Зоран Симоновић, Епархова књига, Византијски зборник правила из занатства и трговине Лава VI Мудрог, Економика, Ниш, 2004, 40.

би се вратила изгубљена плодност земљишта.¹⁷ Земљиште предвиђено за сетву житарица добијало се на тај начин што се шумски прекривач најпре крчио, а потом се палио. После пожара земљу би прекрио дебео слој пепела. Овако припремљено тло могло је да даје добар род неколико година ако се на њему саде житарице. Када се земљиште исцрпи, земљорадници би га напуштали и тада би морали да крче други део шуме. На напуштеном земљишту остављало се да шума поново порасте.¹⁸ Примена овог метода ђубрења пољопривредног земљишта се вероватно често примењивала. Вероватно да је често долазило до нежељених пожара који су захватили и ширу територију.

Сасвим другачију ситуацију имамо у тачки 41. када се пожар намерно изазивао због непријатељства или пљачке. Ако се пожар намерно подметао у граду, селу, пољу или кући, подметач пожара се кажњавао мачем, односно одсецањем главе. Ненамерне паљевине се нису кажњавале. Све случајеве паљевина су испитивале судије.¹⁹

Систем аграрне одговорности сељака према Земљорадничком закону

Земљораднички закон такође у својим одредбама регулише казне за кривична дела која су настала у аграрним односима. Однос тежине казне није усаглашен по тежини кривичног дела. У табели 2. дајемо преглед кривичних дела према Земљорадничком закону.

Табела 2.

Ред. број	члан	Кривично дело	Санкције	Надокнада штете
1.	30.	крађа звона	бичевање	једноструко
2.	33.	крађа чувара воћњака	бичевање	губитак зараде
3.	34.	потајна мужа	бичевање	губитак зараде
4.	60.	крађа на њиви	бичевање и одузимање одеће	–
5.	61.	крађа у винограду	бичевање	–
6.	41.	крађа вола или магарца	бичевање	двоструко и најамнину
7.	70.	рад са лажним мерама	бичевање	–
8.	76.	рањавање итд. туђег пса	бичевање (12 удараца)	једноструко
9.	77.	рањавање итд. туђег пса	бичевање (12 удараца)	једноструко
10.	78.	штета на животињама након жетве	бичевање (30 удараца)	једноструко
11.	79.	штета на животињама након бербе	бичевање (30 удараца)	једноструко

¹⁷ Зоран Симоновић, Византија и Србија економски односи и утицаји, Градина и Економика, Ниш, 2003, 100.

¹⁸ Милош Благојевић, Земљорадња у средњовековној Србији, Историјски институт, Београд 1973, 203-204.

¹⁹ Ludwig Burgmann, исто, 239 - 241 и Лујо Маргетић, исто, 76.

12.	75.	a) тровање овчарског пса b) тровање обичног пса	бичевање (100 удараца) багинање	двоструко и надокнада једноструко
13.	58.	спаљивање ограде винограда	бичевање и жиг на руку	двоструко
14.	44.	клање туђег говеда у шуми	одсецање руке	–
15.	59.	сеча или чупање винограда	одсецање руке	–
16.	66.	самовласно рушење куће	одсецање руке	–
17.	65.	бацање ватре на сеник	одсецање руке	–
18.	80.	сечење винограда за време спора	одсецање руке	–
19.	68.	крађа жита у амбару - први пут - други пут - трећи пут	бичевање (100 удараца) ? ослепљивање	једноструко двоструко ?
20.	69.	крађа вина из бурета	исто као члан 68	-
21.	42.	крао говеда и отерао стоку	ослепљује се	–
22.	46.	роб ноћни крадљивац у поврату	распињање	–
23.	47.	роб у поврату ноћу отерао стоку	распињање	плаћа господар
24.	64.	непријатељски бадио ватру на гумно	спаљивање	–

Извор: Др Лујо Маргетић, Земљораднички закон, оп.цит., страна 111 – 112.

Оно што можемо одмах да уочимо је да су кривична дела која су дата у Земљорадничком закону нису систематизована ни свеобухватна. Стиче се утисак да су кривична дела утврђена случајно. Казне које се појављују у Закону су сурове и одговара времену када је закон настао. То су типичне византијске казне које одговарају епохи Исавријске династије. Неке од ових казни су сечење руке или језика, ослепљивање, распињање, смртна казна спаљивањем у случају подметања пожара и друге казне. До одређене мере казне се могу упоредити и степеновати према тежини тела, али ипак казне у основи нису степеноване на уједначин начин. На пример употреба лажних мера кажњава се бичевањем (члан 70), клање говеда у шуми сечењем руке (члан 44), крађа говеда бичевањем, двостриком надокнадом и плаћањем најамнине за рад роба (члан 41).

Према члановима 46. и 47. Земљорадничког закона видимо да и овај Закон регулише постојање робова као најниже категорије сеоског становништва. Генерално посматрано може се слободно рећи да су се робови у пољопривреди у овом периоду (VII – VIII веку) нису користили у великом броју. Употреба робова била је спорадична и ретка. Вероватно је да су богати представници сеоске општине поседовали на свом имању одређени број робова. Постојала је пракса да су сељаци били присиљени да своју децу продају у ропство због случајева лошег живота или презадужености.²⁰

По питању одговорности за насталу штету законодавац не показује заинтересованост. У преко половину случајева уопште се не спомиње надокнада штете а у осталим случајевима она је слабо усклађена и уједначена. Можемо

²⁰ А. П. Каждан и Г. Г. Литварин, Очеркии истории Византии и южных Славян, Алетеия, Санк-Петербург, 1998, 76 – 77.

на пример да поставимо питање зашто би се спаљивање оградe надокнађивало двоструко (члан 58), крађа у амбару први пут једноструко (члан 69), а крађа говеда или магарца двоструко (члан 41). Проблем је могао да настане услед различитог тумачења садржаја али и самог начина кажњавања према *lex Aquilia*.²¹

Земљораднички закон не дотиче многа важна питања везана за пољопривреду. Закон није свеобухватан и систематски урађен. Многи проблеми везани за пољопривреду нису регулисани. На пример питање права убирања плодова који су пали на туђу земљу.

О крађама везаним за контрибуцију и ратну пљачку и конфискацији имовине које су регулисане Војним законом

Према члану 10. Војног закона можемо да видимо да се говори о пронађеној изгубљеној животињи или неке друге ствари од стране стратиота. Ова непрецизна претпоставка налажења изгубљене ствари може се подвести под крађу. Необавештавање и недавање нађене ствари надлежном војном старешини доводи до кажњавања оваквог лица.²²

Мотивисаност законодавца за постојање члана 10. треба тражити у покушају спречавања пљачке која је била честа појава за време војног похода. Мислимо да се првенствено мисли на крађе које настају у војном логору или у самој војној јединици. Овакве мере су карактеристичне и за друге војно дисциплинске законе. У Стратегикону у Првој глави, тачке VI, ставу 9. налазимо на готово сличну формулацију која гласи: „ Уколико неко нађе животињу велику или малу – или ствар и не саопшти о томе свом начелнику и не преда му исту ради враћања власнику нека буде кажњен, а уколико то раде двојица нека се казне обојица“. ²³ Разлика између Војног закона са једне стране је да поред две категорије починиоца кривичног дела лопова и његовог саучесника постоји и трећа категорија а то је прикривалац, а у Стратегикону са друге стране, имамо само лопова и његовог саучесника, а о прикривалацу нема ни речи. Можемо да претпоставимо да се Војни закон по питању броја учесника у крађи модификовао и усавршио у периоду од сто година колико га дели од времена када је донесен Стратегикон.

О крађи говори и члан 27. Казна за ово дело је истеривање из војне службе. Надокнада штете је вршена такође у двоструком износу из имовине починиоца кривичног дела.

На овај члан се надовезује члан 29. Према овом члану стратиоти истерани из војне службе не смеју да се баве ни земљорадњом, ни трговином, ни државним пословима.²⁴ Ова изразито строга казна је онемогућавала стратиота да обављају поменута занимања. Поставља се питање којим је онда занимањима могло да се бави овакво лице. Остаје читав низ занимања која изричито нису споменута у овом члану. То су разни занати, поморство или одлазак у монаштво. Вероватно да разлог за изрицање овакве казне треба тражити у спречавању ових лица да обављају функције које би могле да од њих направе утицајне или богате људе.

²¹ Лујо Маргетић, исто, 112 – 113.

²² Кучма В.В., Военная организация Византийской империи, Алетейя, Санкт – Петербург, 2002, 247.

²³ Военное искусство античности, Маврикий, Тактика и Стратегия, исто, 573.

²⁴ Кучма В.В., исто, 249.

О конфискацији имовине говоре чланови 31. и 41. У члану 31. се спомињу драконске казне уперене против живота починиоца кривичних дела. Кривац који је оптужен пред царом је вероватно одговарао за крупна дела уперена против државе или самог цара. За овакво кривично дело следила је смртна казна. Као допунска мера кажњавања ишла је и конфискација имовине починиоцу овог кривичног дела.²⁵

Члан 41. говори да ће они који су склони прељуби бити лишени војне службе а њихова имовина се конфискује.²⁶

Оба ова члана не говоре прецизно која се имовина конфискује. Да ли је у питању лична покретна имовина стратиота или је у питању његов земљишни посед. Право својина на земљу као што је познато представља основни финансијски део уговора који сваки стратиота склапа са државом. За узврат он је обавезан да врши војну службу и да плаћа порез.

У Еклоги у XVI Титулу, став први, наилазимо на формулацију да стратиота има право слободног располагања својом војном тековином коју је стекао за време вршења војне службе док је још био у власти оца или деде. Овако стечену имовину стратиот је могао да троши без ограничења или да је оставља тестаментом члановима своје породице. Та имовина представља његову посебну имовину која остаје у његовом власништву без обзира колико је имовине наследио од оца или деде.²⁷ Право слободног располагања земљом је била привилегија стратиота настањених у руралним срединама Царства.²⁸ Можда се војна тековина као непокретна имовина стратиота конфисковала од починиоца тешких кривичних дела уперених против цара и државе као и прељубника. Овако стечена имовина је представљала посебну имовину која се могла конфисковати како смо већ напред истакли. У табели 3. дајемо преглед кривичних дела са системом санкција и начином надокнаде штете.

Табела 3.

Ред. број	члан	Кривично дело	Санкције	Надокнада штете
1.	10.	не предаја пронађене ствари	кажњавање као допова	-
2.	27.	крађа ствари	истеривање из војне службе	двоструко
3.	31.	кривци оптужени пред царем	смртна казна	конфисковање целокупне имовине
4.	41.	прељуба	истеривање из војске	конфисковање целокупне имовине

Кривична дела везана за привредни живот која су регулисана Поморским законом

У Поморском закону прва четири члана су посвећена бродским крађама. Предмет крађе су бродска опрема, најчешће бродско сидро, али и други делови опреме као што су на пример: ужад, сајле, једра, мешине, чамац за спасавање и слично. Надокнада штете у прва два члана врши се на уобичајен начин за овај период византијске законске регулативе односно у двоструком износу.

²⁵ Кучма В.В., исто, 249.

²⁶ Кучма В.В., исто, 250.

²⁷ Ludwig Burgmann, исто, 220 – 222.

²⁸ Jacques Lefort, The Role of Byzantine State in the Economy, Dumbarton Oaks, Trustees for Harvard University, The Economic History of Bizantium, Washington, D.C. 2002, 982.

У члану 3. имамо неједнаку примену закона према свим починиоцима кривичног дела крађе. Неједнака примена закона условљена је постојањем класних разлика између капетана брода и његових морнара. То значи да ако морнар, према овом члану Поморског закона оробу трговца или путника по налогу капетана добија сто удараца бичем а капетан само надокнађује крађу у двоструком износу. Са друге стране ако морнар ово исто дело уради на своју руку онда се он „добро бичује“. Формулација добро бичује није најбоље објашњена и доста је непрецизна, вероватно је зависила од тога шта морнар украде или од слободне процене самог капетана.

Члан 4 бави се одговорношћу која настаје приликом избора локације за безбедно усидрење брода. Кривица као и надокнада за насталу штету због евентуалне пљачке се одређује на основу тога ко је изабрао место усидрења, капетан или путници.²⁹

Чланови 5. и 7. посвећују пажњу поштовању дисциплине на броду између самих морнара, капетана и трговаца током пловидбе. Непоштовање дисциплине односи се највише на разне расправе између самих учесника пловидбе које доводе до туча. Ове туче могу да изазову озбиљне повреде и са смртним последицама (члан 6.). Надокнада штете која је настала повређивањем у тучама за време пловидбе износила је 12 златника за лекарске трошкове, 10 златника за хернију³⁰ и у случају смрти жртве нападачу је суђено због убиства.³¹

О крађи брода као и робе која се превози од стране самог капетана брода говори члан 8. Поморског закона. Надокнада штете за ово кривично дело је конфискација целокупне капетанове имовине било да је покретна или непокретна или лична. Ако ни то није било довољно за надокнаду штете онда су посада и капетанов заменик били дужни да раде све време док не надокнаде пун износ штете.

И у поморском Закону се може уочити постојање, неједнаке казнене политике која је у неким случајевима прилично неуједначина. На пример употреба бродске крађе (члан 3), крађа брода од стране његовог капетана (члан 8).

Табела 4.

Р. бр.	члан	Кривично дело	Санкције	Надокнада штете
1.	1.	крађа сидра	бичевање	двоструко
2.	2.	крађа бродске опреме	-	двоструко
3.	3.	крађа од путника а) по наговору капетана б) морнар самостално	морнар 100 удараца бичем добро бичевање	капетан двоструко
4.	7.	учествовање у тучи на броду	суђење због убиства	лечење 12 злат. хернија 10 злат.
5.	8.	крађа брода од стране његовог капетана	-	конфисковање целокупне имовине

²⁹ Walter Ashburner M. A., ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΙΩΝ ΝΑΥΤΙΚΟΣ, The Rhodian Sea – Law, At the Clarendon press, Oxford, 1909, 77 – 83. и М. Я. Сюзюмов, Морский Закон, Античная древность и средние века, Выпуск, 6, Уральский государственный университет имени А. М. Горького, Свердловск, 1969, 19.

³⁰ Хернија (лат. hernija) просупот, продор.

³¹ Walter Ashburner, ибид, 83 - 85. и М. Я. Сюзюмов, исто, 20.

Закључак

Из свега напред изложеног можемо да видимо да је законска регулатива у Византијском царству у овом периоду била неуједначена. Практиковала се често поред санкције и примена мере надокнаде штете. Сама казнена политика је била веома оштра и одликовала је време у коме је настала. Бичевања и одсецања руку су биле мере које су вероватно давале резултате. Смртна казна је такође била присутна и практиковала се за тежа кривична дела против цара, државе, људи али и против имовине. По питању одговорности за насталу штету законодавац у сва четри закона не показује неку велику заинтересованост. У великој већини случајева уопште се не спомиње надокнада штете, а у осталим случајевима она је слабо усклађена и прилично је неуједначена. Разлоге за овакву недоследност у самим законским текстовима треба тражити у тешкој ситуацији у коме се нашло Царство услед губитка територија и смањења броја становништва, као и у назадовању правне науке, односно недостатку довољног броја квалитетно образованих правника, који су били задужени за примењивање права у овом периоду. Долази у много чему до напуштања дотадашње примене Јустинијановог кодекса. Стиче се утисак да правници овог доба због кризе државе и друштва нису били толико способни као њихови претходници из ранијих епоха.

Да само подсетимо да је у овом времену био увелико на делу византијски „Мрачни средњи век. Током осмог века иконоборачки сукоб био је стално присутан. Постојање овог унутрашњег сукоба, као и непрекидна присутност арабљанских инвазија дали су свој траг на цело византијско друштво овог доба, а самим тим и на законодавни рад у Царству.

Литература

1. Милош Благојевић, Земљорадња у средњовековној Србији, Историјски институт, Београд 1973.
2. Ludwig Burgmann, *Ecloga, Das gesetzbuch Leons III und Konstantinos V, Löwenklau* – E. V. Frankfurt am Main, 1983.
3. Љубица Кандић, Одабрани извори из опште историје државе и права, Савремена Администрација, Београд 1977.
4. А. П. Каждан и Г. Г. Литварин, *Очеркии истории Византии и южных Славян, Алетеия*, Санк-Петербург, 1998.
5. Кучма В.В., *Военная организация Византийской империи, Алетеия*, Санкт – Петербург, 2002.
6. Jacques Lefort, *The Role of Byzantine State in the Economy*, *Dumbarton Oaks, Trustees for Harvard University, The Economic History of Bizantium*, Washington, D.C. 2002.
7. Лујо Маргетић, Земљораднички закон (Nomos Georgikos), Зборник Правног факултета свеучилишта у Ријеци, број 3, Ријека 1982.
8. Лујо Маргетић, Еклога из 726. године и њезина важност за нашу правну повијест, Зборник правног факултета свеучилишта у Ријеци, Ријека, 1980.
9. Византијски зборник правила из занатства и трговине Лава VI Мудрог, Економика, Ниш, 2004.
10. Зоран Симоновић, Византија и Србија економски односи и утицаји, Градина и Економика, Ниш, 2003.

11. Зоран Симоновић, Економска политика Византије, Економика, Свен, Ниш 2007.
12. Зоран Симоновић, Неке поставке о закупу пољопривредног земљишта према византијском законодавству VII и VIII века, Економика Ниш, бр. 3-4/2008. 164-168.
13. Зоран Симоновић, Поморско осигурање према византијском Nomos Rhodian Nautikosу у случајевима потапања брода, гусарског напада или олује, 905-915, Теме Ниш, Број 3/2009.
14. Зоран Симоновић, Економска реализација земљишне својине према византијским законима VII и VIII века (Еклога и Земљораднички закон), 321-333, Теме Ниш, Број 1/2012.
15. Зоран Симоновић, (2011). Елементи кредитне политике према Византијским законима VII и VIII века - еклога, земљораднички закон и поморски закон, 170-179, Економика Ниш, број 3/2011.
16. М. Я. Сюзюмов, Морскй Закон, Античная древность и средние века, Выпуск, 6, Уральскй государственный университет имени А. М. Горького, Свердловск, 1969.
17. Иво Пухан, Римско право, Научна књига, Београд, 1974.
18. Michael F. Hendy, Studies in the Bizantine monetary economy с. 300 – 1450, Cambridge university press, Cambridge, 1985.
19. Walter Ashburner M. A., ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΙΩΝ ΝΑΥΤΙΚΟΣ, The Rhodian Sea – Law, At the Clarendon press, Oxford, 1909.